

Onkel Carls testamente : berättelse

Sundman, Gösta,

59 C Br.

National Library
of Sweden

ONKEL CARLS
TESTAMENTE

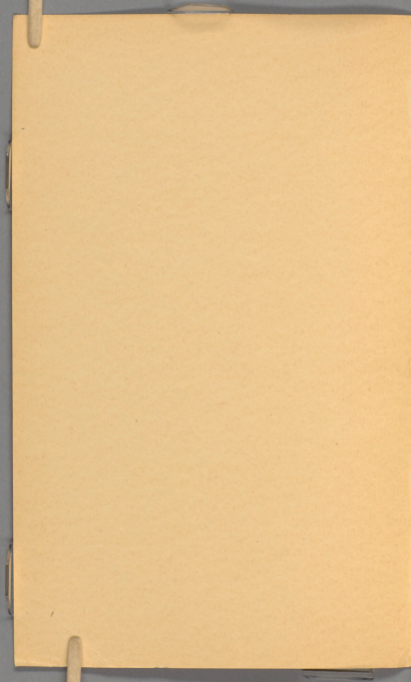
BERÄTTELSE

AF

GÖSTA SUNDMAN.

*Fr. Sund
Roman
Sv.
(Bry)*

*Sv. 04
151*

ONKEL CARLS TESTAMENTE

BERÄTTELSE

AF

GÖSTA SUNDMAN

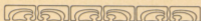

HELSINGFORS,
EDLUNDSKA BOKHANDELN,
I DISTRIBUTION

HELSINGFORS 1903,
FRENCKELLSKA TRYCKERI A.-B.

I*.

Amalia Eliasson var en småkusin till mig. Hennes far hade på sextiotalet kommit med sin hustru och sitt späda barn öfver från Sverge, engagerad af ett sågbolag, hvilket denna tid började göra stora skogsaffärer i Finland. Själf var jag anställd som kassör vid bolagets sågvärk i Kotka.

---

* (Ur Carl Eliassons efterlämnade anteckningar).

Genom sparsamhet hade Elias-son lyckats samla litet penningar, med hvilka han sedan för egen del började skogsaffärer. Dessa slogo så väl ut, att han kunde köpa en förfallen herrgård Joensuu, på hvilken han med insikt och flit upptog nyodlingar. Dessa utföllo så väl att egendomens värde snart fördubblades.

En vinter grasserade hungersnöd i norra Finland. Mera lika vålnader än människor, släpade sig tiggande skaror från gård till gård mot söder. De sjuka blefvo liggandé i torp och uthus, spridande smitta. I dessa glest bebodda trakter, där hvarken läkare eller föda kunde anskaffas, fingo snart Joensuu-herrskapet, hvilket

med svensk företagsamhet grepo nödhjälpsarbetet an, fullt upp att göra.

Den rödmålade gården drog vandrarenas blickar till sig; utsvultna, sjuka och nakna strömmade de dit, i hopp om att få värme och mat. Fru Eliasson, en stor och kraftig dalkulla, kokade själf soppa åt dem i drängstugan. Dagligen fick hon sköta förfrusna lemmar och anskaffa kläder åt halfnakna barn. Eliasson, hennes man, var mest i skogarna, anordnande arbetsförtjänst åt dem, som ännu voro arbetslöra.

Vintern hade ännu icke gått till ända, innan såväl man som hustru dukat under för hungers-

nödens hemska följeslagerska, hungertyfusen.

Den snart tioåriga Amalia var nu ensam i världen och arfvinge till gården.

På våren erhöll jag förordnande att vara den lilla flickans förmyndare, och den 9 juli begaf jag mig af för att inspektera gården.

* * *

Fint och tätt som en dimma föll regnet ljudlöst och lade sig som en slöja öfver trädens blad och gräset. Jag svepte regnkappan tätare om mig, glad att icke behöfva sköta tömmarna. Mil efter mil rullade skjutskärran framåt.

På rågåkrarna, som redan begynt gulna, tyngdes axen af det fina regnet mot marken. Det ena strået efter det andra böjde sig, glänsande af våta, men obarmhertigt föll dugget, till dess slutligen åkrarna lågo som en trasslig härfa af vattendrypande strån.

Himmelen, enformigt grå, liksom hängde öfver fälten, och skogstopparna vid synranden stucko in i molnen.

Vägen ledde längs stranden af en mörk och tyst sjö. Ett par lommar stördes af kärrans skrammel, och där de summo fram, bildades tvänne glänsande fåror i den lugna vattenspegeln.

Jag sof öfver natten på gästgifveriet.

— Då jag följande morgon kom ut på förstugutrappan, var det ett härligt solsken.

Långt borta öfver gärdesgårdar, ängar med rader af höstackar och gulnande fält såg jag en stor gård. Ladugården var af gråsten. Omgifvet af lummiga träd framskymtade boningshuset med sitt tegeltak.

Folket var ute på ängen. Kvinnornas hvita lintygsärmar lyste i solskenet och där de gingo fram, reste sig höstackar i reguliera rader. En vattenstrimma glittrade bakom åkrarna och längre borta låg skogen med blånande höjder.

Jag frågade värdinnan, hvad gården hette. „Joensuu“, svarade hon mig, — det var dit jag skulle begifva mig.

Midtemot inkörporten, vid ändan af en allé, låg karaktärshuset, en gammal, prydlig envånings träbyggnad, rådmålad med hvita knutar och fönster.

Gårdsplanen var stor och rymlig, planterad med hundraåriga ekar och lindar och begränsad på tvänne sidor af långa byggnader, innehållande drängstuga, mangelkammare samt magasin.

Ladugård och stall lågo ett stycke därifrån.

Med sina städade vägar och gräslindor gaf gårdsplanen ett gammaldags intryck af fridfull tystnad och lugn.

Alla byggnader voro väl målade, såsom bruket var i fru Eliassons hembygd, Dalarna.

Ingen människa syntes till, alla tyktes vara på ången. Jag gick vidare och hämnade först i trädgården, som i terrasser sträkte sig ända ned till sjöstranden. Här blommade rosor och stormhattar samt gulröda kejsarkronor. I en berså upptäckte jag min pupill med sin lärarinna, båda sysselsatta med sömnad.

En hel vecka ströfvade jag genom ägorna och fann att lilla Amalia var förmögnare än jag hade tänkt mig eller någon hade en aning om.

På vintern förflyttades jag till hufvudkontoret i Helsingfors.

* * *

Då en vårdad uppfostran ju är det bästa kapital man kan gifva ett barn, hushållade jag icke håller i denna punkt, utan Amalia fick komma till hufvudstaden för att gå i Svenska fruntimmersskolan, som då var landets yppersta läroverk för flickor. Dessutom skaffade jag henne en engelsk guvernant som hemlärarinna.

Hon utvecklade sig till en stor och kraftfull flicka, en riktig Morakulla, som började blifva flamma för lyceisterna på Esplanaden och Skrinnskoklubbens bana.

Då hon var sexton år, hade vi en allvarlig öfverläggning. Hon hade beslutat att bli konstnärinna — nåväl — hon började ifrigt studera musik och samtidigt gå i ritskolan.

Jag föreslog, att hon under julferierna äfven skulle taga ridlektioner, ifall hon möjligen hade större anlag för cirkus. Mitt förslag antogs med förtjusning, men först skulle hon få pengar till en ridhatt och ridkjol, ty utan ridhatt kan ett fruntimmer ej hållas på en hästrygg.

Af musiken blef det just ingenting, ty Amalia insåg att det är med människorna som med fåglarna: det är hanen som sjunger och endast ett fruntimmer på tiotusen kan utföra njutbar musik.

Med måleriet gick det en tid framåt. Hon lärde sig teckna ganska bra, var flitig som en myra och erhöll konstföreningens silfverritstift, men då hon skulle börja

måla, brast förmågan, ty hon saknade färgsinne: björkarna blefvo salatsgröna och granarna blå.

Då hon var aderton år, hade hon genomgått fruntimmerskolan och fick ett godt afgangsbetyg.

Enligt tidens sed skulle alla flickor, som hade råd, resa till utlandet för att fullkomna sig i språk. Amalia fick göra en två-årig resa genom Europa med sin engelska guvernant.

Amalias moster tykte nog att det var öfverflödigt och att hon skulle gifta sig genast, ty anbud saknades ej. Enligt min åsikt borde hon få roa sig sålänge hon var ung, ty ungdomstiden för flickor är ju så ofantligt kort, tio år på sin höjd och då, om ej förr,

börjar lifvets allvar, då skingras drömmarna som dimmor, då vilja de flesta börja om sitt lif från sjutton år.

Då Amalia återkom från sin utrikesresa, föreföll Helsingfors henne litet och ointressant. Hon var något bål öfver sina moderna toaletter och hattar, smakfulla, men extravaganta. Hennes moster lyckades finna reda på en militär, som hon favoriserade, och snart var lilla Amalia förlofvad.

Ingenting var att anmärka emot partiet, ty mannen hade ju ett godt rykte, och så blefvo de gifta. Jag aflemnade min redovisning, däraf bland annat framgick att jag insatt under årens lopp i Åbo lifränteanstalt å fem böcker något

öfver 10,000 mark. Denna post diskuterades, men utan resultat, penningarna voro och förblefvo där hvilka öden flickan än ginge tillmötes.

Troligen hade jag insatt ännu mera, om penningarna kunnat bilda ett fideikommiss, som gått från generation till generation. Enligt anstaltens regler och uppgjorda beräkningar skulle räntan årligen stiga och det var vackert så.

Kaptenen öfvertog ledningen af egendomen och upptäkte att gården ägde en storartad skog, värd minst tvåhundratusen. Denna skog, som jag sparat och ej vågat omnämna för någon!

En ångsåg bygdes för att rationellt förädla virket, ty att sälja

på rot mot kontant betalning till något af de stora bolagen, ansåg kaptenen för misshushållning.

Nåväl! sågen bygdes och kostade mer än beräknadt var. Så behöfdes pråmar för att forsla varan till Tammerfors. De bygdes och kostade äfven de runda summor. Från Tammerfors fördes det sågade virket vidare med järnväg, men i Åbo skulle det äfven vara pråmar för att föra det justerade virket ut till fartygen, som på Slottsjärden intogo sin last. Några pråmar bygdes. Men nu kom det förargligaste: lasterna voro köpta att afskeppas vid första öppet vatten.

Våren var ganska tidig och en massa seglare lågo och väntade i Köpenhamn. När så vinden slog

om till sydvest, kommo alla på engång och pretenderade sina laster.

Alla exporthus i Åbo fingo fullt upp att förse dem, och efterfrågan på järnvägsvagnar blef ofantlig. Statsjärnvägarna ägde icke nog vagnar för detta plötsliga behof, två å tre vagnar var alt hvad kapten Fredriksson kunde erhålla och deras innehåll gick på en timme i de lastande fartygen. De vackra, hvita plankorna hopades i Tammerfors, där de måste ligga i regnet utan tak och fingo blå yta.

Hvarje dag gingo kaptenerna upp på kontoret och lyftade så många hundra mark som var stipuleradt i deras certeparti, s. k. liggedagspengar. Kapten Fredriks-

son var förtviflad, men kontrakten voro tydliga och måste honoreras. När så omsider virket hunnit anlända och lasterna kommit fram till sina destinationsorter, var varan möjlig och blå.

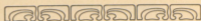
Nya reklamer och nya förluster. Af första årets export skördade kaptenen endast erfarenhet.

Vid denna tid öfverflyttade jag till Göteborg, där jag tillbragt min ungdom, min syn började blifva dålig. För mina besparingar köpte jag mig en mycket fördelaktig lif-ränta, ty jag var redan öfver sextio år.

Från min förra pupill hörde jag intet på flere år. En dag fick jag veta, att hon var änka med två små döttrar och hade det

knapt. Då gladde det mig att jag under hennes solskensdagar tänkt på kommande mulna och insatt penningarna i Åbo lifrånsteanstalt, så att hon och hennes barn åtminstone voro försäkrade mot nöd sålänge hon lefde.

II.

I ett vindsrum, högt uppe i ett af de gamla husen med tegeltak, som ännu här och där finnas i den åldriga staden Åbo, bodde änkekaptenskan Fredriksson med sina två små döttrar, Rosa åtta och Agnes tio år. Rummet var stort med ett fönster på gafvelväggen vettande mot grannens trädgård och med utsikt öfver ån och dess lifliga trafik af ångare och fiskarbåtar. Långt borta öfver

stenhusens svarta plåttak syntes tornet af den sekelgamla domkyrkan.

Oktobersolens sista strålar färgade tornets tegelmurar blodröda och en och annan gaslykta blinkade redan från Observatoriebacken, då kaptenskan steg upp och gick att tända lampan ute i trappan.

Snart hördes glada barnröster och båda flickorna rusade in med väskorna på armen.

„God afton flickor“, hälsade dem modren och begynte städa undan sitt syarbete från det stora, runda bordet, som stod i midten af rummet.

Taklampan tändes och flickorna satte sig försedda med kartor och böcker att plugga för morgonda-

gen, under det modren gick att syssla i köket.

„Jaghar i dag haft Onkel Carl i mina tankar, medan jag suttit här allena och sytt“, sade kaptenskan, när hon passerade genom rummet. „Han må väl aldrig gått och förkylt sig och blifvit sjuk där borta i Göteborg! Jag tror jag skrifver till honom i morgon“, sade lilla Agnes. „Onkel är ju aldrig sjuk“, invände Rosa, satte båda händerna för öronen och började rabbla upp Sveriges floder.

Stilla och fridfullt förflöto aftonens timmar. Taklampan spred sitt sken öfver bordet, där flickorna sutto nedböjda öfver sina läxor. I köket hördes fläsket fräsa i pannan. Kaptenskan bar

in en bricka med glas och koppar och började duka upp kvällsvarden, ty klockan slog åtta. Då knarade trappan af tunga steg och en postiljon öppnade dörren. „Här är ett rekommenderadt bref till fru kaptenskan“, sade gubben.

Båda flickorna rusade upp, smälde igen böckerna och, klappande händerna af förtjusning, sprungo till sin mor för att få se brefvet och öfverhopade henne med frågor.

Gamla postiljon Andersson fick sitt kvitto och en slant för besväret och så lyste flickorna honom genom korridoren.

Då de åter kommo in, hade modren brutit brefvet och läste med förvåning följande:

Fru Kaptenskan Amalia Fredriksson.

Åbo.

Min kära kusin Amalia!

„Vid 74 år är hvarje sjukdom allvarlig; mina krafter aftaga och jag har säkert ej långt till slutet. Därför vill jag nu taga afsked af Dig och tacka Dig för all vänskap och välvilja Du visat mig, Din stränge mentor, som dock ville Dig så väl.

Minns Du huru heta dispyter vi i tiden hade angående kvinnofrågan, för hvilken Du ju en tid var så entusiastisk? Jag hyser ännu min då uttalade åsikt, att enda sättet att göra kvinnan fri är att göra henne ekonomiskt oberoende. Den stora uppgift hon

fått sig ålagd af Skaparens bud, att föda, nära och uppfostra sina barn, gör, att alla föräldrars ögonmärke bör vara att söka efter råd och lägenhet samla sina döttrar en nödhjälpsfond, som bör vara af fideikommiss natur, så att hon själf icke äger kapitalet, ej håller kan disponera mer än årsräntan och således hvarken kan genom öfvertalning eller sitt eget hjärtas godhet bortgifva till den hon älskar mer än den afkomst hon för året uppburit. Hvarje kvinnas längtan och lifsintresse rör sig, till följd af Guds vilja, just kring moderskapet och endast då om hon får ägna sin omsorg åt barn och barnabarn, blir hon lycklig. Allt annat, som hon kastar sig

öfver, är endast surrogat för att fylla tomheten i hennes lif.

Alla hafva vi haft en moder, som för oss offrat sina dagars lugn och sina natters ro — vi hafva kanske själfva sett tårar i hennes ögon, då vi som barn ropat på mat; men vi hafva förgätit dessa minnen, sedan vi blifvit fullvuxna och i vår tur kunnat arbeta på att lindra likars nöd.

Oftast får kvinnan lida oförskyldt såsom Du, men ansvaret att skaffa föda åt sina små hvilas på henne och hon öfverger dem ej. Säg mig, hvar tager modren styrka att uppoffra sig och lida! Är det kanhända Guds röst, som genom hennes mun talar kärlekens språk till de hungrande barnen,

medan förtviflan rasar i hennes själ! Med huru strålande blick skulle icke mången moder jollrat med sitt barn, hvilket hon nu med ångest sluter i sina armar, ifall hennes föräldrar med samma omsorg assurerat henne mot nöd och brist, som de försäkrat sitt lösöre mot eld och brand! I sanning, skiftande öden gå flickorna tillmötes i lifvet och mången firad skönhet får kanske skura samma golf hon i sin ungdom dansat på, — alt för att skaffa bröd åt sina hungrande små.

Dessa reflexioner hafva mången gång trängt sig på mig, då jag här i ensamheten suttit och tänkt på de öden, Du genomgått.

Medan ännu lifslampan flämtar,

sänder jag Dig resultatet af hvad jag under årens lopp kunnat hopperspara med tanke på att därigenom jämna lifvets stig för Dig och Dina faderlösa små flickor. Jag hoppas att med Guds bistånd dessa penningar måtte lända Dig och de Dina till nytta, ty: „Hvad kärlek bygt, det rifver Herren Gud ej ned!“

Då Du emottager dessa rader, har min lifstråd troligen redan brutit, hjärtat arbetar så tungt.

En sista hälsning till Dina små flickor från deras döende Onkel och vän

Carl E:n.

P. S. Jag förseglar detta bref jämte inneliggande konvolut och lämnar det på mitt skrifbord. Om

jag lefver i morgon, då min städerska kommer, skall hon få föra det på posten. —

Snart slocknar lampan och den långa, tysta natten tager vid, — farväl!“

D. S.

Kaptenskan bröt konvolutet och läste följande:

„Till Fru Kaptenskan Amalia Fredriksson öfverlämnar jag härmed „Hemmets sparbössa“ N:o 8390, i Göteborgs stads sparbank, där jag under årens lopp för hennes räkning insatt större och mindre summor i akt och mening att däraf bilda en nödhjälpsfond för henne och hennes barn och barnabarn, om Gud skulle henne med sådana välsigna.

Penningarna skola i banken in-
nestå och omsorgsfullt förräntas,
så länge banken existerar. Men
om banken af någon orsak vore
nödsakad att upphöra med sin
värksamhet, skall det då förefintliga
kapitalet, som hör under denna
donation, i annan penningeinsti-
tution, inom eller utom landet, in-
sättas, på samma här följande af
mig föreskrifna villkor:

Kapitalet får icke till räntetagare
eller hans arfvingar utbetalas, utan
skall detsamma förvaltas sålunda,
att hela räntan lägges till kapita-
let, tills detsamma uppgår till 1000
mark. När denna summa är upp-
nådd, lägges 50 ⁰/₁₀₀ af årsräntan
årligen till kapitalet, hvaremot de
återstående 50 ⁰/₁₀₀ af den årliga

räntan skola af banken räntebärande förvaltas till räntetagares disposition under ett års tid. Skulle räntan icke under årets lopp lyftas, öfverföres äfven den till kapitalet och får ej vidare af räntetagare disponeras. Detta, på det kapitalet snabbast möjligt måtte stiga till afsevärdt belopp och räntetagare däraf hafva värkligt gagn på sin ålderdom för sig och sin familj.

När räntetagare med döden afgått, äga arfvingarna att därom hos bankens förvaltning anmäla och sin rätt till del i årsräntan styrka och skall med hvarje arfvinges del efter samma princip förfaras och får kapitalet eller del däraf, icke af banken under någon

förevändning till arfvingarna utbetalas.

Skulle räntetagare ej af vare sig barn, barnabarn eller deras barn öfverleivas, äger han eller hon rätt, att genom lagligt testamente disponera räntan, såsom annan välfången egendom.

Om däremot räntetagare med döden afgått och inga arfvingar eger, ej håller testamentariskt disponerat sin rätt, tillfaller räntan efter 50 år stadens fattigkassa att efter samma princip åtnjutas, och må äfven i sådant fall kapitalet städse af banken förvaltas och endast den årliga afkomsten till fattigkassan utbetalas“.

Gåfvobrevet, innehållande 14,000 kronor, var dateradt Göteborg och

behörigen af bankens direktion påtecknad.

Man kan föreställa sig kaptenskans öfverraskning och rörelse vid genomläsande af brefvet och dokumentet. Under tårar skref hon ett långt bref till sin gamle förmyndare, men detta träffade honom icke mera i lifvet.

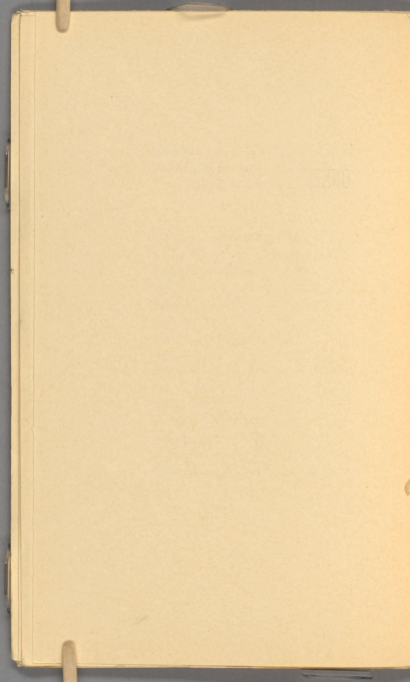

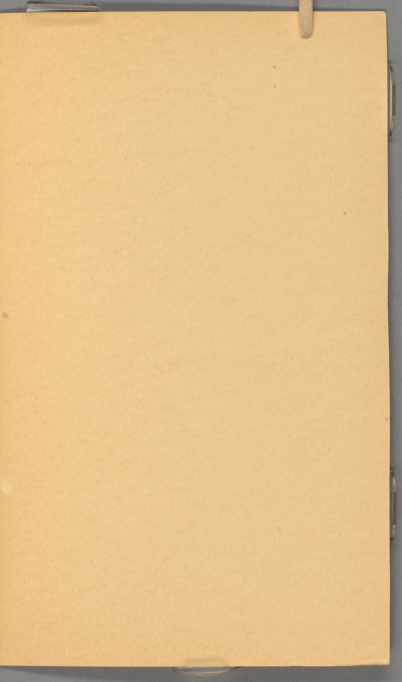
Vi hafva ansett oss böra bringa ofvanstående lilla skildring till allmänhetens kännedom, öfvertygade därom, att det däri framställda ekonomiska uppslaget är af ej ringa bärvidd och förtjänar tagas i allvarligt öfvervägande såväl af lifrätteanstalter och sparbanksinstitutioner som af den stora allmänhet, i hvars intresse det ligger, att åt sina efterkommande bereda en säker och orubblig bas för deras uppfostran i lifvet.

Huru mången moder skulle ej välsigna en disposition, sådan som

Onkel Carls! Huru många ofödda
släktled skulle ej i framtiden känna
sig tacksamma för en sådan!

Pris: 75 p.